

Valides suletuse, valime hääbumise

Valter Lang

Möödunud neljapäeval arutas riigikogu riiklikult tähtsa küsimusena eesti keele õpetamise olukorda muukeelsetes koolides. Kuna teema on Eesti ühiskonnas meeli ärevaks kütnud juba hulk aastaid, siis see ongi riiklikult tähtis, isegi väga tähtis. Sest näiliselt lihtne küsimus, kas peame seni muukeelsetes koolides õpetama eesti keeles või eesti keelt, on hargnenud ühiskonda lõhestavaks vastandumiseks.

Ühtede arvates tuleb iga hinna eest kaitsta eesti last ja tema keelt, aga muukeelne laps vaadaku ise, kuidas saab. Teiste meelest suudavad just lapsed ära teha selle pöörde integratsioonis, mis suurteil inimestel seni tegemata.

Arheoloogi ja ajaloolasena tahaksin tänasele olukorrale tõmmata mõningaid paralleele minevikust, sest selles siin pole mitte midagi uut. See kõik on juba olnud korduvalt. Ja võib-olla on minevikust ka seekord midagi õppida.

Võime alustada näiteks kolmandast aastatuhandest enne meie aega. Umbes seitse-kaheksa sajandit järjepanu elasid meie maal kaks eraldi rahvast, nn kammkeraamikud ja nõorkeraamikud. Mõlemad olid siia sisse rännanud, esimesed idast, teised lõunast. Paraku oli neil tõsiseid probleeme integreerumisega, sest nende kultuurid ei segunenud, ei lõimunud, vaid hoidsid omaette.

Inimesed isegi ei seksinud omavahel, nagu näitab geneetiline aines. Lõpuks hääbusid mõlemad rahvad, jätmata järele seda kultuuri, mis oleks ühe või teise – või mõlema – väärtusi edasi kandnud.

Tänapäeva eesti keelt ei oleks olemas, kui meie läänemeresoome algkeel poleks viimase kolme tuhande aasta jooksul saanud tugevaid mõjutusi balti, germaani, slaavi ja teistelki keeltelt.

Mõni aeg hiljem, nii kolm tuhat aastat tagasi, hakkasid siia saabuma meie kauged läänemeresoomlastest esivanemad. Nemadki ei leidnud eest tühja ja asustamata maad, vaid teistsuguse keele ja kultuuriga inimesed. Ometi läks nüüd integratsiooniga paremini: võttis «kõigest» nelisada-viissada aastat, et näha kogu maal levimas ühtset kultuuri. Järjepidevalt arenedes, lähemalt ja kaugemalt laenates kestis see kultuur 13. sajandini ja kauemgi veel.

Ja siis, 13. sajandil, tuleb võõrvallutus ja uus sisseränne. Taas näeme kahe erineva kultuuri kooseksisteerimist, seekord seitsme sajandi jooksul. Ning taas võime nentida tõsiste probleemide olemasolu vastastikusel lõimumisel ja füüsilisel läbikäimisel. Seekord teame täpsemalt, mis toimus: sakste ülemkiht sulges sotsiaalsed piirid endi ja lihtrahva vahel. Kuna ülem- ja alamklassi piirid langesid suurelt jaolt kokku etnilistega, siis oligi tulemuseks keeleline

segregatsioon. Enesesse sulgumisega oli baltisaksa ülemkiht valinud aga tee vältimatule hääbumisele.

Siin jõuamegi kõige olulisema küsimuseni, mis tänase väitluse taustal esile tõuseb. See on ühiskonna avatuse ja suletuse vahekord. Kuivõrd tuleks meil kaitsta ja sulgeda end kõige võõra vastu? Selleks, et meie keel ei häviks või selle rikkus ei kannataks, et me rahvana ei hääbuks. Või kas võime ennast tunda piisavalt kaitstuna oma vakra piirivalve selja taga?

Hiljuti kõlanud väide, et suletus «... oli eestlastele omane juba muinasajast, kui vaenuliku ümbruse eest sulguti linnustesse», on väärarusaam ajaloolisest tegelikkusest. Linnustesse sulguti ainult sõjalise hädaohu korral, muul ajal oli seal üsna kehv elada. Elati oma taludes, külates ja mõisates ning ühiskonnana oldi ikka vägagi avatud.

Nii arheoloogilises kui ka geneetilises aineses näeme elavat läbikäimist oma lähemate ja ka kaugemate naabritega. Seesugune suhtlus on toimunud läbi aastatuhandete. See ei rikastanud üksnes meie geneetilist pärandit ja ainelist kultuuri, vaid ka vaimset kultuuri ja eriti meie keelt. Tänapäeva eesti keelt ei oleks olemas, kui meie läänemeresoome algkeel poleks viimase kolme tuhande aasta jooksul saanud tugevaid mõjutusi balti, germaani, slaavi ja teistelki keeltelt. Nende mõjutusteta kõneleks me praegu hoopis teistsugust keelt ning ma pole kindel, et just rikkamat ja ilusamat.

Integreerumise ja lõimumise protsessid, rääkimata assimileerimisest, on olnud tavaliselt ikka pikad, keerulised ja omanäolised. Erineva keele ja kultuuriga inimesed võivad elada kõrvuti pikki sajandeid, tegemata sammugi üksteisele lähenemise suunas. Need üldiselt ei ole edukad projektid. Paremini on läinud seal, kus erisuste põhjal kujuneb uus tervik, uus sünergia.

Valides suletuse, valime hääbumise. Mõistagi ei pea see tähendama, et me «värav on valla» lõpmatule arvule kõikvõimalikele uutele tulijatele. Kuid piiride ehitamine ja säilitamine värava taga tundub äärmiselt rumalana. Lõppkokkuvõttes oleme me kõik sisserännanute pojad ja tütreid. Erinevus on peamiselt kronoloogiline ning tuhande aasta pärast pole sellelgi enam mingit tähtsust.

Ilmunud ajalehes Postimees 2. oktoobril 2021